

Τα παρακάτω άρθρα : «Η κατάργηση του σταθμού Βενιζέλου του μετρό θα είναι πολλαπλώς χρήσιμη!» (12/9/2019) και «Οι αρχαιολόγοι με την επιμονή τους σώζουν την τιμή και την ψυχή της πόλης» (15/9/2019) τα πήραμε από το πλουσιότερο Ιστολόγιο του Χρίστου Ζαφείρη «Θεσσαλονίκης Τοπιογραφία» στη διεύθυνση: <http://www.thessmemory.com>

Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα και Αρχείο (ΑΠΙΑΝ) apan.gr

Η κατάργηση του σταθμού Βενιζέλου του μετρό θα είναι πολλαπλώς χρήσιμη! Από xristoszafiris - 12/09/2019

Μέσα στην πολλή βαβούρα, τον διχασμό της πόλης, τις παλινδρομήσεις των αρμοδίων και τις μεγάλες καθυστερήσεις ολοκλήρωσης του μετρό Θεσσαλονίκης, φαίνεται ότι ως πιο ενδεδειγμένη και πρόσφορη λύση για την πόλη είναι η κατάργηση του σταθμού Βενιζέλου του μετρό για τους παρακάτω λόγους:

A. Η απόσταση ανάμεσα στους σταθμούς Αγίας Σοφίας και Πλατείας Δημοκρατίας-Βαρδάρη, με την κατάργηση του σταθμού Βενιζέλου, είναι σχετικά μικρή, σε αναλογία με τις στάσεις μετρό της Αθήνας, αλλά και άλλων μετρό του κόσμου. Η πραγματική απόσταση ανάμεσα στις άκρες των διευρυμένων σταθμών Βενιζέλου-Αγίας Σοφίας θα είναι ελάχιστη. Άλλωστε οι κοντινές αποστάσεις των σταθμών στην περιοχή του ιστορικού κέντρου είχαν σχολιαστεί αρνητικά και παλιότερα.

B. Οι τρεις σταθμοί Σιντριβάνι – Αγίας Σοφίας – Πλατείας Δημοκρατίας αρκούν για την εξυπηρέτηση των διακινούμενων επιβατών στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Με τον αποκλεισμό του σταθμού της Βενιζέλου θα υπάρχουν μεγαλύτερες ταχύτητες στους συρμούς και μικρότερος χρόνος στην κυκλοφορία του μετρό μεταξύ των σταθμών.

Γ. Η εξαίρεση του σταθμού Βενιζέλου από τον περαιτέρω προγραμματισμό του έργου θα συντομεύσει θεαματικά την αποπεράτωση της γραμμής του μετρό, θα περιορίσει σημαντικά το κόστος του έργου και θα αποδώσει αλώβητο στην πόλη έναν αρχαιολογικό χώρο πρώτης τάξεως και παγκόσμιας σημασίας.

Δ. Αν η προτεινόμενη λύση αποδείξει με τον χρόνο και την κυκλοφορία του μετρό ότι είναι αναγκαία η διάνοιξη της Βενιζέλου, τότε ξαναβλέπουμε το ζήτημα. Προς το παρόν ας επικεντρωθεί το ενδιαφέρον των αρχών και των ευαίσθητων πολιτών στην ολοκλήρωση του έργου και στην αποκατάσταση και προβολή του σημαντικού αρχαιολογικού χώρου για μεσαιωνική πόλη, όχι μόνο της πόλης μας, αλλά παγκοσμίως.

Ε. Κι ένα σχόλιο: Η προτεινόμενη μεταφορά των αρχαιοτήτων ισοδυναμεί με καταστροφή. Δεν μπορεί να μετακινηθεί ολόκληρο αστικό τμήμα με τοίχους και δρόμους, σαθρούς ως επί το πλείστον, χωρίς να διαλυθούν, και να ξαναστηθούν αυθεντικά στην παλιά θέση τους. Είναι πολυδάπανο, χρονοβόρο και εν τέλει τεχνικά αδύνατο! Ας κρατήσουμε, λοιπόν, αυτά που μας προτείνουν για τις αρχαιότητες της Βενιζέλου – οι αρχαιολόγοι – που έσωσαν εν πολλοίς την τιμή και την ιστορία του τόπου κι ας λοιδορούνται.

Να βάλουμε καλά στο μυαλό μας ιδιαίτερα αυτό που λέει ο αρχαιότερος αρχαιολογικός φορέας της χώρας, η Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία, για το πολύτιμο εύρημα: «Πρόκειται για το διαχρονικό μνημειακό κέντρο της Θεσσαλονίκης, μοναδικό παγκοσμίως τεκμήριο της εξέλιξης μιας μεσαιωνικής πόλης, το οποίο έχουμε την τύχη να έχει σωθεί στην Ελλάδα, καλύπτοντας σε ένα βαθμό και το κενό από την απώλεια του αστικού ιστού της πρωτεύουσας της βυζαντινής αυτοκρατορίας, Κωνσταντινούπολης. Στην προκειμένη περίπτωση, η ευθύνη μας απέναντι στην Ιστορία του Παγκόσμιου Πολιτισμού είναι τεράστια και οφείλουμε να αρθούμε στο ύψος των περιστάσεων...»!

Χ.ΖΑΦ.

Οι αρχαιολόγοι με την επιμονή τους σώζουν την τιμή και την ψυχή της πόλης

Από xristoszafiris - 15/09/2019

Οι εκσκαφές για έργα κοινής ωφέλειας έδωσαν τους μεγάλους αρχαιολογικούς χώρους στη Θεσσαλονίκη που κρύβονταν κάτω από την πόλη. Οι δυο εμβληματικοί αρχαιολογικοί χώροι της, το ρωμαϊκό ανακτορικό συγκρότημα στην πλατεία Ναβαρίνου και η Αρχαία Αγορά, στην άλλοτε πλατεία Δικαστηρίων, είναι αποκαλύπτει εκσκαφικών εργασιών για την δημιουργία κοινωφελών έργων. Η επιμονή των αρχαιολόγων για τη διατήρησή τους είχαν θετικά αποτελέσματα: διέσωσαν την ιστορία, την ποιότητα και την ψυχή της Θεσσαλονίκης.

Το ίδιο σκηνικό επαναλαμβάνεται και σήμερα με τις αρχαιότητες του μετρό και ιδιαίτερα με τον σταθμό Βενιζέλου.

Στην πρώτη περίπτωση, η διάνοιξη της οδού Δημ. Γούναρη, έπεσε πάνω στο ανάκτορο του Γαλέριου. Βέβαια σημαντικά ευρήματα του ρωμαϊκού ανακτόρου είχαν αποκαλυφθεί και παλιότερα στο δυτικό μέρος της πλατείας σε εκσκαφές οικοπέδων όπου είχε εντοπιστεί το περίφημη Οκτάγωνο.

Στη δεύτερη, όταν στη δεκαετία του 1960 οι εργασίες θεμελίωσης του δικαστικού μεγάρου χτύπησαν πάνω σε αρχαία της ρωμαϊκής αγοράς και οι αρχαιολόγοι με επικεφαλής τον τότε έφορο αρχαιοτήτων Φώτη Πέτσα επέμεναν ότι ο χώρος θα πρέπει να αποδοθεί στην πόλη και τα δικαστήρια θα έπρεπε να μεταφερθούν αλλού, ξεσηκώθηκε το σύμπαν να ματαιωθεί η πρόταση των αρχαιολόγων. Ευτυχώς επικράτησε η λογική της αρχαιολογικής υπηρεσίας – συνενπικουρούμενη από ενεργά μέλη της τοπικής κοινωνίας και ευαίσθητους υπηρεσιακούς και πολιτικούς παράγοντες της κεντρικής εξουσίας – και εξασφαλίστηκε ένας σπουδαίος αρχαιολογικός χώρος για την ιστορία και την ποιότητα ζωής της πόλης.

*Πάνω το Ωδείο της Αρχαίας Αγοράς Θεσσαλονίκης
Κάτω το ανάκτορο του Γαλέριου στην πλατεία Ναβαρίνου*

Και στις δυο περιπτώσεις η αρχαιολογική υπηρεσία που γνώριζε, με τις επιστημονικές έρευνες και τις φιλολογικές και ιστορικές πηγές, την τοπογραφία των περιοχών, είχε προειδοποιήσει αρμοδίως με βεβαιότητα ότι και στις δυο περιοχές θα βρεθούν σημαντικά αρχαία κατάλοιπα της ρωμαϊκής και πρωτοβυζαντινής περιόδου. Η πολιτεία, αλλά και η λεγόμενη κοινή γνώμη των οργανωμένων συμφερόντων, επιχειρούσε κάθε φορά να ανατρέψει τις εξελίξεις. Αρκετές φορές όμως τα κατάφερε – όπως για παράδειγμα να ανατρέψει το σχέδιο Εμπράρ του 1918 στην ζώνη της παλιάς παραλίας και από το παράλιο μέτωπο της οδού Προξένου Κορομηλά, που πρόβλεπε το σχέδιο, να μετατοπιστεί το μέτωπο στη σημερινή του θέση, δημιουργώντας μια στενή και προβληματική προκυμαία. Φανταστείτε, αν εφαρμοζόταν το προτεινόμενο σχέδιο, την ανοιχτωσιά της παραλίας και το παράλιο εύρος της με δρόμους και πάρκα που δεν θα χρειαζόνταν τις μελλοντικές-σύγχρονες προτάσεις για υπογείωση ή για επέκταση της παραλίας! Με το παλιό σχέδιο ο μητροπολιτικός ναός του Αγίου Γρηγορίου Παλαμά και το παλιό ελληνικό προξενείο (σημερινό μουσείο Μακεδονικού Αγώνα) θα φαίνονταν από τη θάλασσα...

Υπήρχαν σοβαρές προειδοποιήσεις των αρχαιολόγων για το μετρό

Την ίδια επιστημονική προειδοποίηση έκαναν οι αρχαιολόγοι όταν είδαν τον τεχνοκρατικό σχεδιασμό του μετρό Θεσσαλονίκης, τη γραμμή που θα ακολουθούσε το μετρό στο ιστορικό τμήμα της πόλης: την Εγνατία! Τη χειρότερη επιλογή γιατί ήταν γνωστό στους αρχαιολόγους τι θα έβρισκαν στην πορεία της. Αλλά οι τεχνοκράτες δεν έλαβαν υπόψη τη βεβαιότητά τους. Η διάνοιξη της σήραγγας θα γινόταν κατά μήκος της Μέσης οδού των βυζαντινών, της Via Regia, της ρωμαϊκής βασιλικής οδού, όπου η αρχαιολογική έρευνα από τις εκσκαφές των παρόδιων οικοπέδων των πολυκατοικιών είχε αποτυπώσει με ασφάλεια και σιγουριά τα όριά της, τα αναμενόμενα ευρήματα και τις βέβαιες καθυστερήσεις.

Αρχαιότητες στον σταθμό Βενιζέλου του μετρό

Προειδοποιήσεις και επιστημονικές προτάσεις να αλλάξει η χάραξη του μετρό είχαν γίνει από την Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης έγκαιρα, με γνώση και με πειστικά επιχειρήματα. Το βεβαιώνει ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων, τώρα που ξέσπασε η διχαστική πολιτική διαμάχη για τη μεταφορά των αρχαιοτήτων του σταθμού Βενιζέλου.

«Όταν το έργο του μετρό Θεσσαλονίκης ήταν στον σχεδιασμό, υπήρξε έγγραφο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης που υπογραφόταν από τον έφορο κ. Χαρ. Μπακιρτζή» τονίζει εκπρόσωπος του Συλλόγου. *«Το έγγραφο περιέγραφε επακριβώς τις αρχαιότητες που επρόκειτο να βρεθούν στην πορεία της γραμμής. Από τότε οι αρχαιολόγοι είχαμε προειδοποιήσει ότι η γραμμή με τον τρόπο που χαράχτηκε θα είχε τεράστιες απαιτήσεις για αρχαιολογικές ανασκαφές. Ακόμα και στη διασταύρωση του *decumenus maximus* και του *cardo*, στο έγγραφο περιγράφεται ότι θα βρεθεί στον σταθμό Βενιζέλου».* Και επισημαίνει με νόημα: *«Όταν βγαίνει ένας πολιτικός και λέει ότι θα παραξοδέψουμε για τις αρχαιότητες, να διαβάσει πρώτα το Σύνταγμα, τον αρχαιολογικό νόμο και τα έγγραφα που τους είχαμε προειδοποιήσει. Αυτοί το επέλεξαν...».*

Το ίδιο έγινε και με την πλατεία Διοικητηρίου. Ο Δήμος, που είχε προγραμματίσει να δημιουργήσει εκεί, κάτω από την όμορφη μαρμάρινη πλατεία, πάρκινγκ, είχε ενημερωθεί ότι η εκσκαφή θα συναντήσει οπωσδήποτε ερείπια από τον διαχρονικό χώρο ανακτόρων, ελληνιστικό και βυζαντινό, όπως και έγινε. Η γνώμη τους δεν εισακούστηκε από τους αρμόδιους ξερόλες... Βέβαια τα αρχαιολογικά σκάμματα του αρχαιολογικού χώρου δεν είναι στην καλύτερη κατάσταση σήμερα, αλλά για την ανάπλασή του, που ανακοινώθηκε εδώ και καιρό, δεν φταίει αποκλειστικά η αρχαιολογική υπηρεσία...

Τα αρχαία ερείπια (ελληνιστικά, ρωμαϊκά και βυζαντινά) που βρέθηκαν κάτω από την πλατεία του Διοικητηρίου

Η δυναμική παρεμπόδιση αυθαίρετων έργων πάνω σε αρχαία, με βάση πάντα τον αυστηρό αρχαιολογικό νόμο της πολιτείας, και η μακρόχρονη ανασκαφική έρευνα επιφέρει σημαντικά προβλήματα σε περιοίκους και την κίνηση της πόλης, αλλά και το φόρτωμα όλων των συνακόλουθων δεινών στους «ανάληγτους» αρχαιολόγους. Αρκετές φορές η αντίδραση, ακόμη και υπηρεσιακών παραγόντων και τοπικών αρχόντων, φτάνει σε ανεπίτρεπτες κατηγορίες και προσωπικές λαιμοδαμίες κατά των αρχαιολόγων. Ευτυχώς, όμως, που οι αρχαιολόγοι επιμένουν, με ανιδιοτέλεια και πάθος για την σωτηρία και ανάδειξη του ιστορικού παρελθόντος. Με τη δράση τους αυτή διασώζουν τα ιστορικά κατάλοιπα της πόλης, του ελληνικού χώρου γενικότερα, και ... εξασφαλίζουν ελεύθερους χώρους για τις πόλεις. Φανταστείτε χτισμένες τις πλατείες της Αρχαίας Αγοράς και της Ναβαρίνου που με τα παλιά πολεοδομικά σχέδια θα οικοδομούνταν, ή ακόμη πολυώροφες οικοδομές γύρω από την Ακρόπολη, το Παναθηναϊκό στάδιο και τους Στύλους του Ολυμπίου Διός στην Αθήνα...

Θάφτηκαν ένας ελληνιστικός και ένας αρχαϊκός ναός!

Υπάρχουν όμως και ήττες. Η λογική και ο αγώνας για τη διάσωση αρχαιοτήτων υποχωρεί κάτω από την άρνηση και τις σκοπιμότητες των πολιτικών αρχών ή το οικονομικό βάρος των απαλλοτριώσεων έναντι των ιδιωτικών πιέσεων, όπως έγινε με το Σαραπείο της Θεσσαλονίκης. Το 1939, ο τότε έφορος αρχαιοτήτων Χαράλαμπος Μακαρόνας ερευνήσε ένα υπόγειο ιερό Αιγυπτίων θεών στην περιοχή της οδού Αντιγονιδών, με αφορμή την εκσκαφή για να αναγερθεί σύγχρονη πολυκατοικία. Βρέθηκαν μια υπόγεια κρύπτη που χρονολογείται στην ελληνιστική περίοδο (στα τέλη 4^{ου} με τις αρχές του 3^{ου} π.Χ. αι.) και πολλά αγάλματα, μεταξύ των οποίων και ο περίφημος Αρποκράτης. Οι αρχαιολόγοι ανέσυραν τα σημαντικά γλυπτά που φυλάσσονται στο αρχαιολογικό μουσείο της πόλης και το εύρημα μπαζώθηκε (ή καταστράφηκε;) για να χτιστεί η σύγχρονη οικοδομή. Το κόστος για την απαλλοτρίωση του οικοπέδου ήταν απαγορευτικό για το δημόσιο. Την πικρή διαπίστωση έκανε ο ίδιος ο αρχαιολόγος Χ. Μακαρόνας στο δημοσίευμα του αρχαιολογικού ευρήματος για το Σαραπείο: «*Η ανάγκη της διατήρησης των σημαντικών τούτων ευρημάτων υπέκυψε προ των υπερόγκων δαπανών, οίτινες θα ανήρχοντο εις πλέον των δύο εκατομμυρίων δραχμών, εάν ενεργούντο απαλλοτριώσεις κλπ. Η ζωή μιας συγχρόνου πόλεως, ως η Θεσσαλονίκη, δημιουργεί ενίοτε δυσμενείς και αδυσώπητους όρους, υπό τους οποίους είναι μεν λυπηρόν, αλλ' αναπόφευκτον να υποχωρεί το αρχαιολογικόν συμφέρον*»...

Το κρηπίδωμα (βάση) του μοναδικού αρχαϊκού ναού, για το οποίο το ΚΑΣ συναίνεσε στο μπάζωμά του!

Το ίδιο συνέβη και πρόσφατα, με τις ευλογίες βέβαια του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, με την επίχωση των θεμελίων του αρχαϊκού ναού που έχασκε επί χρόνια σε ένα ανοιχτό οικόπεδο στην οδό Αντιγονιδών. Στον χώρο αυτό υπήρχε ναός αφιερωμένος στη λατρεία των ρωμαίων αυτοκρατόρων και της θεάς Ρώμης. Τα αρχιτεκτονικά μέλη του προέρχονταν από ναό του βου π.Χ. αιώνα, ιωνικού ρυθμού, που ήταν αρχικά στημένος, κατά την επικρατούσα άποψη, σε κάποια πόλη του Θερμαϊκού, πιθανόν στην Αίνεια κοντά στη Νέα Μηχανιώνα. Στα ρωμαϊκά χρόνια, τον 1ο μ.Χ. αι., ο αρχαϊκός ναός αποσυναρμολογήθηκε, μεταφέρθηκε ολόκληρος στο χώρο των αρχαίων ιερών της Θεσσαλονίκης και ανασυντέθηκε στη νέα του θέση πάνω στη ρωμαϊκή θεμελίωση (κρηπίδωμα).

Το 1936, κατά την ανέγερση κτίσματος, σε οικόπεδο της πλατείας Αντιγονιδών βρέθηκαν εξαιρετικής τέχνης γλυπτά (ανδριάντες της ρωμαϊκής περιόδου και αρχιτεκτονικά μέλη του ναού) που εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, αλλά τα ερείπια του ναού θάφτηκαν κάτω από την οικοδομή. Τμήμα του μαρμαρίνου κρηπιδώματος αποκαλύφθηκε το 2000, στην διάρκεια εκσκαφής για ανέγερση οικοδομής, μαζί με άλλα τέσσερα αγάλματα αυτοκρατόρων των ρωμαϊκών χρόνων...

Αυτό το μοναδικό και σημαντικό μνημείο της πόλης θάφτηκε εν πλήρει σιγή και πάνω του θα κτιστεί (αν δεν άρχισε κιόλας...) πολυώροφη οικοδομή. Οι πολύχρονες αντιδράσεις των οργανώσεων φιλάρχαιων και φιλόπολων πολιτών και των αρχαιολόγων θάφτηκαν κι αυτές μαζί με τα αρχαία ένδοξα ερείπια....

X.ZAΦ.

Με την ελπίδα ότι και τα δύο άρθρα του Χρίστου Ζαφείρη θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση άποψης ή, ακόμα καλύτερα, θα καταδείξουν την πολυπλοκότητα του ζητήματος της ύπαρξης αρχαιοτήτων σε μια ζωντανή και συνεχώς αναπτυσσόμενη πόλη.

Αρχείο της Πολιτιστικής Εταιρείας Πανόραμα, Σεπτέμβριος 2019
